

Sintaktička obilježja jezika mladih

Mikanović, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:831185>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Lorena Mikanović

Sintaktička obilježja jezika mladih

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Lorena Mikanović
Matični broj: 0009093255

Sintaktička obilježja jezika mladih

ZAVRŠNI RAD

Prijediplomski studij: Njemački jezik i književnost i Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anastazija Vlastelić

Rijeka, rujan 2024.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova _____
izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA	2
3. RAZGOVORNI STIL PREMA GRAMATICI JOSIPA SILIĆA I IVE PRANJKOVIĆA	3
4. IZRICANJE POSVOJNOSTI	4
4.1. Posvojni pridjev i posvojni genitiv	5
4.1.1. Posvojni pridjev	6
4.1.2. Posvojni genitiv	8
5. POSVOJNE ZAMJENICE	10
6. IZRICANJE POSVOJNOSTI U JEZIKU MLADIH NA PRIMJERU DRUŠTVENIH MREŽA	13
6.1. Izricanje posvojnim pridjevom - živi/neživi posjednik	13
6.2. Izricanje prijedložnim posvojnim genitivom - živi/neživi posjednik	14
6.3. Izricanje besprijedložnim posvojnim genitivom - živi/neživi posjednik	15
6.4. Izricanje posvojnim zamjenicama - živi/neživi posjednik	15
6.5. Izricanje povratno-posvojnim zamjenicama - živi/neživi posjednik:	16
7. ZAKLJUČAK	17
8. POPIS LITERATURE	19
7. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	20
8. SUMMARY AND KEY WORDS	21

1. UVOD

Posvojnost je gramatička kategorija kojom se izriče pripadnost ili vlasništvo, a najčešće se izražava posvojnim pridjevom, besprijedložnim ili prijedložnim posvojnim genitivom te posvojnim zamjenicama. U hrvatskome se jeziku razlikuju tri glavna tipa posvojnosti: atributna posvojnost, koja označava posvojni odnos s naglaskom na kontaktni položaj posjednika i posjedovanog unutar imenske skupine; predikatna posvojnost, u kojoj je posvojni odnos izražen uporabom posvojnih ili relacijskih glagola te vanjska posvojnost, koja posvojni odnos ostvaruje glagolom na sintaktičkoj razini. U hrvatskome su jezikoslovlju najviše opisani atributna i predikatna posvojnost, dok se o vanjskoj posvojnosti piše u novije vrijeme.

Motiv je za temu ovoga rada izricanje posvojnosti u jeziku mladih, odnosno na odabranom korpusu utvrditi kojim se načinom izricanja posvojnosti oni najčešće koriste u svakodnevnoj komunikaciji. Privatna komunikacija, pa tako i ona na društvenim mrežama, pripada razgovornom stilu, koji je neformalan i ima poznate značajke na svim jezičnim razinama. Dosadašnja istraživanja pokazuju da, iako se načini izricanja posvojnosti uče tijekom cijeloga školovanja, u neformalnoj komunikaciji idalje dominira prijedložni genitiv bez obzira na živost/neživost posjednika.

Nakon uvodnoga dijela slijedi metodologija istraživanja, koja uključuje detaljniji pregled provedbe istraživanja iz odabranih kategorija na sintaktičkoj razini.

Polazna je hipoteza ovoga istraživanja da se mlađa populacija u pisanoj neformalnoj komunikaciji koristi razgovornim stilom, koji ima daleko slobodniju normu u odnosu na „čvršće“ stilove, kao što su znanstveni ili administrativni stil. Konkretno, cilj je istraživanja utvrditi koji su to obrasci za izricanje posvojnosti češći među mlađim govornicima hrvatskoga jezika u neformalnoj komunikaciji na društvenim mrežama jer su one u današnje vrijeme vrlo primaran način komuniciranja mlađe populacije.

Nakon teorijskog dijela, koji uključuje opis razgovornog stila, posvojnog genitiva, posvojnog pridjeva te posvojne zamjenice, slijede rezultati korpusa o izricanju posvojnosti.

Na kraju je rada zaključak i popis korištene literature.

2. METODOLOGIJA

Predmet istraživanja ovoga završnog rada jesu sintaktička obilježja u jeziku mladih, konkretno izricanje posvojnosti u hrvatskom jeziku. Posebna je pozornost posvećena odnosu besprijedložnoga i prijedložnoga posvojnoga genitiva, posvojnoga pridjeva i posvojne zamjenice. Korpus za istraživanje čine tekstovi objavljeni na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, Whatsapp).

Polazna literatura za temu rada jest *Gramatika hrvatskoga jezika – za gimnazije i visoka učilišta* Josipa Silića i Ive Pranjkovića. Također, teorijske su postavke o izricanju posvojnosti preuzete i iz relevantni znanstvenih članaka, koji su navedeni u Literaturi na kraju rada. U vezi s izricanjem posvojnosti imenicom i pridjevom izdvojeni su radovi Branka Kune i Krešimira Mićanovića, dok su za posvojnu zamjenicu relevantni radovi Lane Hudeček i Krešimira Mićanovića. Jedno je poglavlje u radu posvećeno funkcionalnoj raslojenosti hrvatskoga standardnoga jezika, s naglaskom na razgovornom stilu, dominantnom u komunikaciji na društvenim mrežama.

Za korpus ovoga istraživanja odabrane su među mladima često korištene društvene mreže Facebook, Instagram i Whatsapp. Korpus je prikupljen tijekom svibnja i lipnja ove godine tako da su se u navedenome razdoblju prikupljale poruke iz privatne komunikacije grupe studenata. Analizom su se nastojali pokazati načini izricanja posvojnosti koji su najučestaliji u jeziku mladih promatranih na društvenim mrežama u navedenome razdoblju. Ukupan je broj ispitanika 20, a u radu je svaki ispitanik označen brojkom (I-1, I-2, I-3,...I-20), čime identitet ispitanika i pristup njihovim razmijenjenim porukama ostaje zaštićen¹. Poruke ispitanika koristile su se kao primjeri za izricanje posvojnosti u ovome završnom radu i isključivo u znanstvene svrhe.

¹ Ime i prezime ispitanikā poznati su samo autorici ovoga rada.

3. RAZGOVORNI STIL PREMA GRAMATICI JOSIPA SILIĆA I IVE PRANJKOVIĆA

Budući da je hrvatski standardni jezik polifunkcionalan, on funkcionira na načine prema kojima je društvu potreban jer se njime društvo služi. Na jedan od načina jezik funkcionira i u svakodnevnome razgovoru. Hrvatski jezik broji sveukupno pet funkcionalnih stilova, a svaki od njih ima svoja pravila, međutim, pravila jednog funkcionalnog stila nisu pravila drugoga što vrijedi i obrnuto.² Očekivano, u funkcionalnome stilu može doći do namjernoga³ i nenamjernoga miješanja tih pravila. Potonje se događa mahom zbog nedovoljne upućenosti u pravila, odnosno njihova nedovoljna poznavanja. Naime, što je pogrešno u jednom, ne mora biti pogrešno i u drugim stilovima (Silić – Pranjković 2007).

Razgovornim se stilom komunicira u neformalnoj, primarno usmenoj komunikaciji. Naime, njemu je svojstven dijalog, koji uključuje emocionalno i ekspresivno obojene izraze. Dakako, obilježja razgovornoga stila javljaju se i neslužbenoj pisanoj komunikaciji. Pisanoj su komunikaciji razgovornim stilom svojstveni različiti tipovi tekstova (bilješke, zapisi, pisma, elektronička pošta, *chatovi*, zapisi na forumima) uključujući i poruke na društvenim mrežama, koje su predmet istraživanja ovoga rada. Glavna su obilježja ovih tekstova neslužbenost, nepripremljenost, jednostavnost, neusiljenost i spontanost. Za razliku od ostalih funkcionalnih stilova razgovorni je stil uvjetovan konkretnim načinom mišljenja te obiluje gestama i mimikom. Isto tako, manje je sklon normama standardnog jezika. Konkretno, jedno je od obilježja sintakse razgovornoga stila eliptičnost rečenica, (npr. *Na stolu kava, kolači, knjige.*) U razgovornom se stilu često posvojne zamjenice upotrebljavaju umjesto povratno-posvojne zamjenice, npr.: *Uzmi tvoju osobnu iskaznicu.* umjesto *Uzmi svoju osobnu iskaznicu.* Osim toga, za razgovorni je stil tipična i uporaba posvojnoga genitiva kada je riječ o predmetima koji označuju štogod živo (npr. *kći od profesorice*) umjesto normativno zadanoga posvojnoga pridjeva (*profesoričina kći*).

Zaključno, razgovorni se stil koristi u neformalnim situacijama, prilagođava se kontekstu, govorniku i sugovorniku te uključuje skraćenicu, kolokvijalizme, neformalne izraze i zato je na odmaku od neutralnoga standardnog izraza.

² Prema Ladi Badurini i Marini Kovačević (2001) diskursni se tipovi razlikuju s obzirom na recipijente kojima se obraćaju, pa autorice razlikuju sljedećih pet diskursnih tipova: privatni, javni, specijalizirani, multimedijalni, literarni.

³ Npr. u žanrovima poput reklamnoga teksta, kratke priče, nekrologa, pamfleta i sl. uključena su obilježja i drugih stilova.

4. IZRICANJE POSVOJNOSTI

Krešimir Mićanović posvojnost definira kao „odnos koji se uspostavlja između onoga koji nešto posjeduje i onoga što je posjedovano. Ona uspostavlja i odnos između subjekta posvojnosti (posjednik) i objekta posvojnosti (posjedovano)“ (Mićanović 2001:173). Odnosi između *posjednika* i *posjedovanoga* ostvaruju se na dvije razine, sintagmatskoj i rečeničnoj. Posvojnost je povezana s vlasništvom, pa Branko Kuna smatra da se posvojnost očituje kao „neposredni (gramatikalizirani) odnos između stvari i njezina vlasnika“ (Kuna 1999: 2). S vremenom se ovaj termin proširio i na rodbinske odnose (npr. *Marijina sestra*), posjedovanje dijelova tijela (npr. *Mateina kosa*) te odnose među ljudima (npr. *kćer moje sestre*), pa i pripadanje kakvom predmetu (npr. *ključ od automobila*). Ona se promatra i u kontekstu univerzalnih jezičnih kategorija te se kao kategorija smatra izuzetnom važnom i ima svoje mjesto među jezičnim univerzalijama, pa je kao takva nezaobilazna kategorija svakog jezika.

Za izražavanje posvojnosti u hrvatskom se jeziku najčešće upotrebljavaju posvojni pridjevi i posvojne zamjenice. Branko Kuna (1999) naglašava važnost sintaktičkih i leksičko-semantičkih veza jer se upravo preko njih prenosi posvojni sadržaj. Posvojnost se može klasificirati u različite značenjske kategorije prema Branku Kuni (2003):

- a) otuđiva posvojnost, koja može biti živa (npr. *Ivanova knjiga*) ili neživa (npr. *vrata automobila*)
- b) neotuđiva posvojnost, koja se dijeli na živu, i to fizička (npr. *njegova ruka*) i apstraktna (npr. *Marijina ideja*), te neživu (npr. *struja svijesti*)
- c) privremena posvojnost: npr. *To je Andreina knjiga, ali je trenutno kod Gabriele.*
- d) stalna posvojnost: npr. *ruke moje majke.*

U brojnim se jezicima uočavaju podudarnosti nekih konvencionalnih oblika za izražavanje posvojnosti. Tako je jedan od čestih oblika *predikatna posvojnost*, u kojoj su *posjednik* i *posjedovano* vezani glagolskim elementima (npr. *Ivona ima lijepu kuću.*).

Posvojnost može biti vezana gramatikaliziranim odnosom unutar imenske sintagme tako da *posjednik* na sintaktičkoj razini ima ulogu atributa, pa se radi o *atributnoj posvojnosti* (npr. *majka moga dečka, dubrovačke zidine*).

Za razliku od predikatne posvojnosti, za koju je bitna uporaba glagola poput *imati*, *posjedovati*, *pripadati* i sl., kod atributne se posvojnosti posvojni odnos pretpostavlja, dakle, pripadnost, odnosno vlasništvo se podrazumijeva i zato nije potrebno detaljnije pojašnjenje.

U sintagmi *Marijina knjiga* podrazumijeva se da knjiga pripada Mariji. Stoga se neka posvojna značenja, a posebno ona koja označavaju neotuđivu posvojnost, ne izriču predikatnim, već atributnim načinom izražavanja posvojnosti jer su takvi rečenični izrazi zalihosni, kao što je to slučaj u sljedećim primjerima:

- a) predikatna posvojnost: *Moja majka ima sestru.*
atributna posvojnost: *majčina sestra*
- b) predikatna posvojnost: *Klara ima ruku.*
atributna posvojnost: *Klarina ruka*

Branko Kuna (2003) ističe da su za izricanje atributne posvojnosti ključni sljedeći morfosintaktički izrazi:

- a) posvojni pridjevi živi posjedovatelj: *studentov rukopis, učenikova pernica*
neživi posjedovatelj: *kućni prozor, automobilske gume*
- b) posvojne zamjenice: *moj novčanik, naše ljetovanje*
- c) prijedložne skupine:
od + genitiv: *knjiga od prijateljice*
u + genitiv: *jezik u Hrvata*
iz + genitiv: *vino iz Italije, slatkiši iz Švicarske*
- d) imenice u genitivu: *prsti ruke, boja zida.*

Atributna se posvojnost najčešće izriče oblicima posvojnih pridjeva i posvojnih zamjenica.

Zaključno, prema Branku Kuni (2003) posvojnost se ne promatra kao ustaljena lingvistička koncepcija jer je ovisna o brojnim faktorima, odnosno kontekstu, vrsti posjednika, sintaktičkim strukturama, koji utječu na načine kojima se ona može izreći. Zbog toga je stalna tema u jezičnim priručnicima, jezičnim savjetnicima i slično. U nastavku slijedi detaljnija razrada morfosintaktičkih obilježja ključnih za izricanje atributne posvojnosti, pri čemu je najveća pozornost posvećena posvojnome pridjevu, kojemu se u neutralnom standardnojezičnom izrazu daje prednost, te posvojnome genitivu.

4.1. Posvojni pridjev i posvojni genitiv

U ovome je dijelu završnog rada riječ o uporabi posvojnog genitiva te posvojnog pridjeva u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika.

Krešimir Mićanović (2002) ističe da sa sintaktičke razine unutar sintagme posvojni pridjev (npr. *Lucijin*) ne mora imati upravnu riječ, za razliku od posvojnog genitiva (npr. *kišobran djevojčice Lucije*). Naime, posvojni pridjev uključuje objekt posvojnosti. Sa sintaktičkoga gledišta postoji gramatički odnos između posvojnog pridjeva, koji se smatra pridjevskim atributom, i upravne imenice. Taj se gramatički odnos očituje kroz sročnost jer se upravnom imenicom pretkazuju gramatička obilježja posvojnog pridjeva (npr. *Lucijin kišobran, s Lukinim prijateljima*). Nadalje, za odabir posvojnog genitiva, odnosno posvojnog pridjeva bitna je empatija: „Naime, empatija je zauzimanje stava, izbor kuta iz kojeg će se opisivati događaj, odnosno govoriti o nekome. Za davanje prednosti nazivu koji sadrži posvojni pridjev ili posvojni genitiv važna je govornikova identifikacija“ (Mićanović 2002: 120).

4.1.1. Posvojni pridjev

Pridjevi se tradicionalno dijele na opisne, gradivne i posvojne (Mićanović 2002). „Posvojni pridjevi služe kao osnovno sredstvo izražavanja pripadnosti jednoj određenoj osobi čije se ime sastoji od jedne riječi i koje nema nikakvih atributa“ (Mićanović 2002: 113). Posvojni se pridjevi tvore sufiksima -ov, -ev, -in, -ski, s tim da prva tri sufiksa označavaju točnu određenost posvojnosti.

Izražavanje posvojnosti posvojnim pridjevom moguće je uz preduvjet semantičkog obilježja subjekta posvojnosti (+ljudsko). Sintagme koje kao svoju završnu sastavnicu uključuju neživu imenicu imaju veliku čestotnost. U takvim se sintagmama posvojni genitiv mijenja u posvojni pridjev jer se posvojnog pridjevu daje prednost (npr. *vanjski dug Hrvatske: hrvatski vanjski dug* (Kuna 1999: 7)).

Ipak ta zamjena nije preporučljiva u sintagmama u kojima su moguće značenjske promjene, odnosno mogućnost njihovih približavanja zbog sličnosti sintaktičke i semantičke funkcije (npr. sintagma *hrvatski neprijatelji* označava da Hrvati imaju neprijatelje, dok sintagma *neprijatelji Hrvatske* označava da Hrvatska ima neprijatelje (Kuna 1999: 8)).

Brojni su se autori bavili zamjenjivosti posvojnog genitiva posvojnim pridjevom. Tako Ivan Brabec, Mate Hraste i Sreten Živković (1961: 223) navode da se posvojni genitiv ne upotrebljava kada uz genitiv imenice ne stoji nekakav dodatak (npr. umjesto *omladina Zagreba* pravilnije je reći *zagrebačka omladina*). Slavko Pavešić (1971: 356) navodi da se posvojni

genitiv ne upotrebljava ako se može izreći posvojnim pridjevom (npr. *studenti i studentice Zagreba* > *zagrebački studenti i studentice*).

Neke od zaprjeka koje Krešimir Mićanović (2000: 118) navodi mogu biti razlog zašto se posvojni genitiv ne može zamijeniti posvojnim pridjevom. Dakle, posvojni se pridjev ne može izreći u konstrukciji u kojoj morfološka struktura imenice nije sklona adjektivizaciji (npr. *stanovnici Prekrižja*), zatim kod izražavanja pripadanja većem broju osoba (npr. *odmor rudara*) ili kada je ime posjednika izraženo poimeničnim pridjevom (npr. *gospodar vjernih*) te ako je posjednik izražen imenicom koja označava neživo (npr. *kule grada*).

Zaključno, posvojnime se pridjevu daje normativna prednost, no u obzir valja uzeti ograničenja koje pridjevna sintagma može imati.

4.1.2. Posvojni genitiv

U hrvatskom se jeziku posvojnost često izražava posvojnim genitivom. Međutim, izražavanje je posvojnosti genitivnim oblikom ovisno o sintaktičkoj konstrukciji u kojoj se nalazi. Naime, kao zavisni se tagmem u posvojnoj sintagmi mogu naći različiti morfosintaktički dvočlani izrazi s genitivom (npr. *krov kuće*), dativom (npr. *igračka djetetu*), pridjevom (npr. *galebovo krilo*) te višečlani prijedložno-padežni izrazi: od + G (npr. *ključ od kuće*), u + G (npr. *ples u Hrvata*), na + L (npr. *prozor na zgradi*), u + L (npr. *profesor u školi*).

Određivanje se posvojnosti unutar sintagme temelji na parafrazi njezine glavne i zavisne sastavnice i to na način da se ona pretvori u rečenično ustrojstvo s glagolom *imati*. U parafrazi se *posjednik* pretvara u subjekt, dok *posjedovano* postaje objekt. Branko Kuna (1999: 2) navodi sljedeće primjere na kojima preoblikovalo sintagme u rečenice, pa su prema tome one posvojne:

- a) *Josipov brat – Josip ima brata.*
- b) *mladunče srne – Srna ima mladunče.*

Posvojni se genitiv upotrebljavao i u onim sintaktičkim obrascima za koje posvojnost nije karakteristična upravo zbog ranije navedenog razloga, odnosno nemogućnosti preoblikovanja u parafrazu. Branko Kuna (1999: 3) je u analizi odnosa norme prema posvojnem genitivu zaključio da „dosljedna i doslovna zamjena svakoga atributnoga genitiva bez odredbe pridjevom s komunikacijskoga je stajališta nemoguća.“

Ipak, prema normativistima zamjena genitivnih oblika posvojnim pridjevima neophodna je i u sljedećem primjerima:

tvrdnja Markovića > Markovićeve tvrdnja

festival djeteta > dječji festival

put svile > svileni put.

Međutim, Krešimir Mićanović (2000) ističe da navedeni primjeri nisu u posvojnome odnosu. Iz navedenoga se razloga pojavljuje problem zamjene genitiva pridjevom zbog njihove nemogućnosti parafraziranja s glagolom *imati* jer bi se na taj način dobile rečenice koje nisu ekvivalentne sintagmama (npr. *tvrdnja Markovića > Markovićeve tvrdnja > Marković ima tvrdnju*).

Posvojni se genitiv ne preporučuje kada je riječ o živom posjedovatelju (npr. *pjesma od Dragojevića, kćer od susjeda*), ali je prema Josipu Siliću i Ivi Pranjkoviću (2007) karakterističan za neživoga posjedovatelja (npr. *ključ od automobila, vrata od sobe*).

Branko Kuna (1999) ističe da se posvojni genitiv koristi u slučaju kada se uz njega nalazi kakva odredba, odnosno atribut ili apozicija. Kao drugi slučaj navodi da se posvojni genitiv može uporabiti kada egzistiraju zapreke prilikom korištenja posvojnog pridjeva, a te su zapreke povezane s tvorbenom ili semantičkom naravi (npr. nije isto *gradski stanovnici* i *stanovnici grada*).

Posvojni je genitiv utemeljen na semantičkoj oznaci živosti, a ona se u sintagmi odnosi na zavisnu sastavnicu. Branko Kuna (2003) ističe da se u hrvatskome standardnom jeziku prijedložne skupine od + G te u + G vrlo ograničeno pojavljuju. Tako se prijedlog *od* upotrebljava kada posvojni elementi sadrže oznaku (-živo) i (+konkretno), pa za primjere autor navodi: *ključ od kovčega*, no prema normi ne postoji (*sestra od prijatelja, vrsta od riječi*). Genitiv s prijedlogom *u* bio je prikladan za isticanje posvojnoga značenja, nacionalnog patosa, te u svečanijim prigodama, dok je u danas u općeuporabnom jeziku arhaičan (npr. *pismenost u Hrvata*).

Budući da se vlastito ime odnosi na specifičnu osobu, opća imenica može označavati ne samo jednoga određenog nego i bilo kojega općenitog predstavnika. S obzirom na navedeno, genitivna se sintagma u primjeru Branka Kune (1999) razlikuje od pridjevne:

- a) *glava dječaka* – „*glava bilo kojeg dječaka*“
- b) *dječakova glava* – „*glava određenog dječaka*“.

Kada se u sintagmi na mjestu posjednika nađe geografski naziv u značenju neživoga, prednost ima posvojni pridjev pred posvojnim genitivom (npr. *vrh planine* > *planinski vrh, tok rijeke* > *riječni tok*).

Zaključno, posvojni pridjev i posvojni genitiv ubrajaju se u sintaktičke konstrukcije, ali, osim strukturne razlike, koriste se i za izražavanje različitih tipova posvojnosti.

5. POSVOJNE ZAMJENICE

Zamjenice su riječi kojima se zamjenjuju imenice, brojevi i pridjevi. Dije se po funkciji i značenju. Pridjevnost se zamjenica pridodaje njihovoj funkciji zamjene pridjevom. Prema Eugeniji Barić i dr. (1995: 204) posvojne se zamjenice definiraju kao pridjevne jer se njima izriče kojem govornom licu pripada ili u kakvom je odnosu s njim ono o čemu se govori. U ovu skupinu imenica ubrajaju se: *ja – moj, ti – tvoj, on – njegov, ona – njezin, njen, ono – njegov, mi – naš, vi – vaš, oni, one, ona – njihov, se – svoj*. Povratno-posvojnomo zamjenicom *svoj* označava se pripadanje subjektu bilo kojeg roda ili broja.

Ivan Brabec, Mate Hraste i Sreten Živković (1961: 101) za uporabu posvojne zamjenice navode primjer u kojem Zdenko govori prijatelju za šestar: „*To je moj šestar.*“ prema kojemu se posvojna zamjenica *moj* odnosi na posvojni pridjev *Zdenkov*. Budući da se radi o komunikaciji Zdenko je u ovom slučaju govornik. Dakle, s obzirom na to da se posvojne zamjenice mogu zamijeniti pridjevom, takve se zamjenice nazivaju pridjevskim zamjenicama. Pridjevskim se zamjenicama, kao i pridjevima, modificira imenica. Osim primarne funkcije, one mogu imati i funkciju odredbe u sintaktičkim konstrukcijama te tako precizirati pripadnost, odnosno vlasništvo u rečenici (npr. *Moj je planer na stolu.*). U prethodnome se primjeru posvojnomo zamjenicom *moj* precizno definira kojem subjektu nešto pripada. Krešimir Mićanović (2002: 253) izdvaja primjere prema kojima je vidljivo da one upućuju i na određeno lice:

- a) *A Ljudevit Jonke, koji je baš tada bio uzeo katedru suvremenoga književnog jezika, uveo je u svoja rasuđivanja načelo elastične stabilnosti te je upravo na njemu zasnovao svoje shvaćanje jezične kulture.* (Radoslav Katičić, *Novi jezikoslovni ogledi*)
- b) *Olinjali moj gospodine Wendlichu! Koje li sam uzaludne godine proveo uz vas, prisi[lj]en slušati vaše prazne pouke.* (Marino Zurl, *Truba za Bleiburg*).

U navedenim se primjerima, zaključuje Mićanović (2002: 253), posvojne zamjenice ne mogu zamijeniti posvojnomo pridjevima jer se zamjenica *moj* u primjeru a) nije zamjenjiva koreferentnom imenicom, dok u primjeru pod b) nije poznato o obraćanju sugovorniku ili je pak to konstatacija.

Kod posvojnomo, ličnih i pokaznih zamjenica prisutna je deiktičnost jer se njima može upućivati na određene osobe ili odnose u kontekstu pisanja ili govora:

„Lične i posvojne zamjenice 1. i 2. lica jednine egzoforički upućuju na govornika/ sugovornika, zamjenice 3. lica jednine i množine ukazuju anaforički na antecedent ili egzoforički na predmet/osobu koja ne sudjeluje u razgovoru, a zamjenice 1. i 2. lica množine ukazuju na kombinacije svih ovih elemenata“ (Mićanović 2002: 253).

S druge strane, Krešimir Mićanović (2002) navodi primjere u kojima je moguća zamjena posvojne zamjenice posvojnim pridjevom:

- a) *U dvorištu se pojavljuje čovjek u crnom šeširu. Zlatna nebeska kugla na čudan se način podudara s njegovim obodom.* (Miroslav Mićanović, *Sljiva (Zib)*)
- b) *Ako sam u što vjerovao, onda sam vjerovao u to da je ovaj grad jednom davno začeo u svojoj strogoj imaginaciji neki veliki Urar. Otkucaji njegova srca još uvijek žive u hodugradskih satova.* (Antun Šoljan, *Cigančicu tko traži (Obiteljska večera i druge priče)*)
- c) *I onda se sjetim Irene. Koliko je dugo nisam posjetio? Ne mogu odrediti točno, tri, četiri, šest mjeseci ili možda više? Možda krajem ljeta? Ili je to bilo zimi? Ne znam da li se grijalo u njenu stanu, bila je neka zbrka s kaputima.* (Senko Karuza, *Godina gladnih vukova (Busbuskalai)*).

Posvojne se zamjenice u navedenim primjerima mogu zamijeniti posvojnim pridjevima, npr.:

a) *šeširovim obodom*, b) *Urareva srca*, c) *Ireninu stanu*. Zamjena je moguća jer se na mjesto supstituenta može staviti prvotni oblik (Mićanović 2002: 254).

Povratno-posvojna zamjenica *svoj* predmet je opisa suvremenih gramatika i jezičnih savjetnika, a posebna se pozornost stavlja na pravilnu uporabu povratno-posvojne zamjenice u 3. licu.⁴ Krešimir Mićanović (Mićanović 2002: 254) izdvojio je sljedeću rečenicu u kojoj se upotrijebila posvojna zamjenica, a ne normativno preporučljiva povratno-posvojna zamjenica:

*Mladen čita njegovu knjigu.*⁵

U rečenici je potrebna zamjena posvojne zamjenice *njegovu* u povratno-posvojnu zamjenicu *svoju*, a razlog je taj što je knjiga u Mladenovu vlasništvu.

⁴ Lana Hudeček (2006) ističe da se povratno-posvojna zamjenica *svoj* koristi kod izricanja pripadnosti rečeničnom subjektu (npr. *Ja imam svoj planer*). Smatra se da je nepravilna uporaba ove zamjenice, odnosno uporaba posvojnih zamjenica, potaknuta stranim jezicima, ponajprije talijanskim i njemačkim.

⁵ Navedena je rečenica dvoznačna jer se zamjenica *njegova* odnosi:

- a) na Ivicu (knjiga je Ivičina)
- b) na pogrešnu uporabu (knjiga je Mladenova).

Prema Josipu Siliću (1997) razgovorni stil, između ostaloga, obilježava nestandardna uporaba povratno-posvojne zamjenice jer je u njemu uobičajeno da se umjesto zamjenice *svoj* upotrijebi posvojna zamjenica, ovisno o licu na koje se posvojnost odnosi (npr. *Posudiš mi tvoju majicu?* > *Posudiš mi svoju majicu?*).

Milan Mihaljević (1990) navodi da je za uporabu, odnosno neuporabu posvojne zamjenice *svoj* značajna i empatija⁶. Nadalje, iznosi i razliku između posvojne zamjenice u 1. i 2. licu te u 3. licu: „Za prvo i drugo lice povratno-posvojna zamjenica *svoj* upotrebljava se ako se govornik distancira (ne identificira) s njihovim referentima. Suprotno je kod 3. lica gdje upotreba zamjenice *svoj* znači da se govornik identificira s njihovim referentima“ (Mihaljević 1990: 148). Navedeno potkrepljuje i primjerom:

- a) *Posebnu zahvalnost dugujem prof. Radoslavu Katičiću, mojemu mentoru, koji je ovom radu bitno odredio tematski opseg.*

Problem kod upotrebe posvojne zamjenice *svoj* uočava se kod izricanja pripadnosti subjektu, a riječ je o zamjenicama u 1. i 2. licu te zamjenici u 3. licu jer može doći do dvosmislenosti, a kao primjere Krešimir Mićanović (2002: 258) ističe:

- a) *Petar je izgubio njegovu knjigu.*
b) *Više od 1000 ljudi preseljeno je iz njihovih domova na sigurno područje.* (Vjesnik, 20. prosinca 1997.).

Prema tome, bitan je kontekst: a) u navedenom primjeru zamjenica *njegovu* upućuje na drugu osobu, a ne na Petra, dok se u primjeru b) zaključuje da se radi o ljudima čiji su domovi ugroženi te su iz toga razloga preseljeni. S jedne strane, zamjenicama se u 1. i 2. licu upućuje neposredno na sudionike u komunikaciji, a, s druge se strane, zamjenicama u 3. licu anaforički upućuje na antecedent, tj. egzoforički na osobu koja ne sudjeluje u komunikaciji.

Zaključno valja reći da se povratno-posvojnomo zamjenicom ističe pripadnost subjektu u rečenici, dok posvojna zamjenica u 3. licu može upućivati na vlasništvo, odnosno pripadnost drugoj osobi. Povratno-posvojnomo zamjenicom mogu se zamijeniti svi oblici posvojnih zamjenica ili posvojnih pridjeva.

⁶ Pojmom empatije je Milan Mihaljević podrazumijeva izbor iz kuta za događaje koji je će se opisivati: „Empatija je govornikova identifikacija, koja može varirati u stupnju, s nekim licem (ili stvari) koje je dio događaja koji se u rečenici opisuje“ (Mihaljević 1990: 148).

6. IZRICANJE POSVOJNOSTI U JEZIKU MLADIH NA PRIMJERU DRUŠTVENIH MREŽA

Predmet su istraživanja ovoga završnog rada sintaktička obilježja u jeziku mladih, konkretno izricanje posvojnosti u hrvatskom jeziku. Korpus za istraživanje čine poruke razmijenjene na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, Whatsapp), primarnom mediju za komunikaciju mlađe populacije. Ispitanici su u ovome istraživanju bili studenti iste dobne skupine, ali različitih studijskih smjerova, što je omogućilo širi uvid u njihove načine izricanja posvojnosti. Radi se o privatnoj te svakodnevnoj razmjeni poruka studenata praćenih tijekom svibnja i lipnja ove godine.

Brojna su istraživanja pokazala da se mlađa populacija u pisanoj neformalnoj komunikaciji koristi razgovornim stilom, koji ima slobodniju formu u odnosu na ostale „čvršće“ funkcionalne stilove.⁷ Istraživanjem se željelo utvrditi koji su to dominantni obrasci za izricanje posvojnosti među mlađim govornicima.

U nastavku su navedeni primjeri poruka u kojima se izriče posvojnost. Polazni je kriterij ove analize bila živost posjednika. Budući da je u istraživanje uključeno nekoliko tipova izricanja posvojnosti, analiza je strukturirana prema njima. Na kraju svakoga tipa dan je kratak osvrt na primjere.

6.1. Izricanje posvojnim pridjevom – živi/neživi posjednik

I-1: *Andreina knjiga što smo joj kupile za rođendan mi se sviđa, baš je poučna.* (preuzeto: Whatsapp: 26. lipnja 2024.)

I-2: *Leino cvijeće što mi je poslala za rođendan se osušilo već.* (preuzeto: Facebook, 10. svibnja 2024.)

I-3: *Ostao je Ivanin kišobran u predavaonici.* (preuzeto: Whatsapp, 22. svibnja 2024.)

I-4: *Ma iskreno bolje da nismo išli na Jankovačko jezero tamo na Papuk jer je put bio poljski.* (preuzeto: Facebook, 30. lipnja 2024.)

⁷ Jezik mladih u Hrvatskoj predmet je niza suvremenih istraživanja, od koji svakako valja izdvojiti monografiju Anite Skelin Horvat *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata* (Srednja Europa, 2017., Zagreb).

I-5: *O tome će se pričati dugo baš kao i za Gvardiolov gol kad je zabio glavom.* (preuzeto: Instagram, 24. lipnja 2024.)

Iz prikupljenih se primjera može zaključiti da su ispitanici posvojnost izražavali posvojnim pridjevom, koji je izveden od imena živog posjednika i to tako da su na osnovu imena dodani nastavci: -ov, -ev, -in.

6.2. Izricanje prijedložnim posvojnim genitivom – živi/neživi posjednik

I-5: *Ostala ti je paleta od Maybelinnea kod mene doma.* (preuzeto: Instagram, 11. svibnja 2024.)

I-6: *Cure, šaljem link za pjesmu... to mi je najdraža pjesma od Gibonnija.* (preuzeto: Whatsapp, 19. svibnja 2024.)

I-5: *Kupila sam onu knjigu od Colleen Hoover vidim da ju svi čitaju.* (preuzeto: Whatsapp, 30. lipnja 2024.)

I-6: *Hej Lorena, otići ću ti ja po knjige od Beaugrandea da ne moraš samo po to do grada.* (preuzeto: Whatsapp, 22. svibnja 2024.)

I-7: *Jesi ti našla dokument od Lucije što ti je poslala na mail?* (preuzeto: Whatsapp 18. svibnja 24.)

I-4: *Ma da si ju uživo vidjela zaključila bi da je to kćer od bivše razrednice doslovno su iste.* (preuzeto: Facebook, 24. lipnja 2024.)

I-8: *Jel može netko proslijediti obavijest od profesora, meni nije došla na Merlin?* (preuzeto: Whatsapp, 17. svibnja 2024.)

I-6: *Molim te pogledaj ima li u vašoj knjižnici knjiga iz anatomije od Zdravka Križana.* (preuzeto: Facebook, 16. lipnja 2024.)

I-9: *Izgubila sam domski ključ od ormara pa sam morala platiti.* (preuzeto: Whatsapp, 13. lipnja 2024.)

I-10: *Onaj gol od Modrića je stvarno bio vrhunski, samo što je šteta jer nismo prošli dalje.* (preuzeto: Instagram, 24. lipnja 2024.)

I-5: *Ja ću samo reći da se bar nije dogodio gol od Zaccagnija!!!* (preuzeto: Instagram, 24. lipnja 2024.)

Analizom ovih primjera utvrdilo se da ispitanici najviše koriste prijedložno-padežnim izrazom kada je u pitanju živi posjednik, a takvo je izražavanje posvojnosti konzistentno kod ispitanika označenih kao I-5 i I-6. Međutim, rjeđi su primjeri izražavanja posvojnosti kada se odnosi na nežive posjednike.

6.3. Izricanje besprijedložnim posvojnim genitivom – živi/neživi posjednik

I-11: *Možemo se naći kod kapelice sv. Alojzija oko 20h.* (preuzeto: Facebook, 26. lipnja 2024.)

I-10: *Ne vide joj mane jer je velika u očima roditelja.* (preuzeto: Instagram, 28. lipnja 2024.)

I-12: *Sin moga susjeda radi tamo pa te možda može ubaciti da radiš preko studentskog ugovora.* (preuzeto: Facebook, 1. lipnja 2024.)

I-13: *Mama moje sestrične pravi najfinije kolače, a najviše volim Ledeni vjetar!* (preuzeto: Whatsapp, 02. svibnja 2024.)

I-14: *Cura mog brata traži cimericu u Zagrebu jer živi sama u stanu pa joj se javi.* (preuzeto: Instagram, 17. lipnja 2024.)

Analizom je uočeno da su se ispitanici koristili i besprijedložnim genitivnim izrazom, kojima se jasno pokazuje tko je posjednik, odnosno vlasnik nečega, a najveća je uporaba takvih izraza ponovno prilikom izražavanja posvojnosti kada se odnosi na živog posjednika.

6.4. Izricanje posvojnim zamjenicama – živi/neživi posjednik

I-15: *Idem na djevojačku večer kod moje prijateljice.* (preuzeto: Facebook, 24. lipnja 2024.)

I-16: *Pozvala je dosta njezinih prijateljica iz srednje u svatove.* (preuzeto: Facebook, 24. lipnja 2024.)

I-17: *Rekla mi je da ti javim da je razbila njezin mobitel pa ti se zato nije javljala.* (preuzeto: Whatsapp, 28. svibnja 2024.)

Odnos pripadnosti između imenica i posjednika izražen je posvojnomo zamjenicom, kojom se označava što živo. Osim toga, zamjenice 3. lica (*njezin, njezinih*) kod ispitanika označenih kao I-16 i I-17 mogu upućivati i na neku drugu osobu što može rezultirati dvosmislenim tumačenjem, pa je iz toga razloga bitan kontekst.

6.5. Izricanje povratno-posvojnimo zamjenicama - živi/neživo posjednik:

I-18: *Neću ići na ljetovanje u Švicarsku jer sam se dogovorila sa svojim prijateljicama ići na Bol.* (preuzeto: Whatsapp, 15. lipnja 2024.)

I-19: *Preko dana čitam knjige i družim se sa svojom obitelji, kako ti je na moru?* (preuzeto: Instagram, 30. lipnja 2024.)

I-20: *Ma učim iz svojih bilješki, prvo to naučim, a kasnije čitam i nadopunjujem iz literature.* (preuzeto: Whatsapp, 12. lipnja 2024.)

Uporabom povratno-posvojne zamjenice *svoj* jasno je označena pripadnost subjektu rečenice, a u svim je gornjim primjerima posjednik živa osoba.

7. ZAKLJUČAK

Iz analize se korpusa da zaključiti da se posvojnost u jeziku mladih najviše izražava prijedložnim posvojnim genitivom. Dapače, dominira u primjerima u kojima predmeti označavaju štogod živo, a neutralan je kada se njime označava štogod neživo. Također, primjeri upućuju na to da se kod ispitanika I-5 prijedlog od + G učestalo pojavljuje, što može biti i pod utjecajem njegova materinskoga idioma. Iz analize je korpusa uočeno da se posvojnim genitivom izriče pripadnost po vlasništvu ili rodbinskom odnosu u znatno manjem broju primjera. Izricanje posvojnim pridjevom često je u rečenicama u kojima sintagme kao svoju završnu sastavnicu uključuju imenicu za neživo. Također, u prikupljenom je korpusu analizirana i uporaba posvojnih zamjenica te su navedeni primjeri očekivani u kontekstu razgovornoga stila, koji kao takav, na svim razinama ima odmak od norme. Razgovorni je stil oblik svakodnevne komunikacije i pojavljuje se usmenom obliku ili u pismenom. Svojevrsne su mu neke od sljedećih značajki: neprimjerenost, neslužbenost, jednostavnost, spontanost, a dijalog je njegova najčešća forma. Zbog gesta i mimike razlikuje se od ostalih funkcionalnih stilova.

Posvojnost se može ostvariti na različite načine, no ona uvijek uključuje *posjednika* i *posjedovano*. Budući da razni jezici sadrže konvencionalne oblike za njezino izražavanje, ona prema tome može biti predikatna ili atributna. S jedne strane, ako je veza između glavne i zavisne sastavnice povezana glagolom, radi se o predikatnoj posvojnosti. S druge strane, posjednik može imati atributnu ulogu jer je povezan s posjedovanim u gramatikaliziranom odnosom u imeničkoj sintagmi te se radi o atributnoj posvojnosti. Za atributnu su posvojnost najproširenija morfosintaktička sredstva poput posvojnih pridjeva i zamjenica te prijedložnih izraza.

Posvojni genitiv i posvojni pridjev su dvije sintaktičke konstrukcije kojima je moguće izricanje različitih tipova posvojnosti. Neki autori navode pravila prema kojima bi se mogla istaknuti zamjena uporabe posvojnog genitiva posvojnim pridjevom. Prema Josipu Siliću uporaba je posvojnog genitiva uobičajna kad se izriče u odnosu između sastavnica koje označavaju štogod neživo, a za primjer autor navodi *ključ od ormara*. Istraživanjem se izricanja posvojnosti u jeziku mladih može zaključiti da se uporaba posvojnog genitiva rabi i na pravilan način, ali je u većoj mjeri prisutan odmak od norme. Prema Branku Kuni i Krešimiru Mićanoviću posvojni je genitiv karakterističan i za izricanje rodbinskih odnosa te za opis pripadnosti nečijem vlasništvu.

Budući da je posvojnost sintaktičko-semantička kategorija, posvojne se zamjenice prema Krešimiru Mićanoviću i Lani Hudeček nazivaju pridjevskim iz razloga što se posvojne zamjenice mogu zamijeniti pridjevom. Valja napomenuti da postoje i sintaktičke konstrukcije kod kojih se posvojne zamjenice ne mogu zamijeniti pridjevom. Mnoge su se gramatike bavile analizama pravilne uporabe povratno-posvojne zamjenice u 3. licu, a njihova se nepravilna uporaba pripisala utjecajem stranih jezika poput njemačkog i talijanskog.

Zaključno, hrvatski je jezik bogat brojnim sredstvima za izricanje predikatne i atributne posvojnosti, a neka su od njih detaljno bila opisana u ovome završnom radu.

8. POPIS LITERATURE

1. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Zinka, Marija, 2005. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.
2. Brabec, Ivan; Hraste, Mate; Živković, Sreten, 1961. *Gramatika hrvatskosrpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
3. Hudeček, Lana, 2006. *Izricanje posvojnosti u hrvatskome jeziku do polovice 19.stoljeća*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
4. Kuna, Branko, 2003. *Između atributne i predikatne posvojnosti*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 29, Zagreb; <https://hrcak.srce.hr/file/102658>, zadnji pristup 11. 5. 2024.
5. Kuna, Branko, 1999. *Norma i posvojni genitiv bez odredbe*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb; <https://hrcak.srce.hr/file/113632>, zadnji pristup 30. 04. 2024.
6. Mićanović, Krešimir, 2000. *Posvojni pridjevi i izražavanje posvojnosti*, *Suvremena lingvistika*, 49-50, Zagreb; <https://hrcak.srce.hr/en/file/35610>, zadnji pristup 26. 04. 2024.
7. Mićanović, Krešimir, 2001. *Posvojnost*, *Suvremena lingvistika*, 51-52, Zagreb <https://hrcak.srce.hr/en/file/24799>, zadnji pristup 08.05.2024.
8. Mićanović, Krešimir, 2002. *Posvojne zamjenice i izražavanje posvojnosti*, u: *Riječki filološki dani*, Rijeka; <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A3800/datastream/FILE0/view>, zadnji pristup 03. 05. 2024.
9. Mihaljević, Milan, 1990. *Upotreba povratnuposvojne zamjenice svoj u hrvatskom ili srpskom jeziku*, *Erganzungsband VII*, Wiener Slavistisches Jahrbuch.
10. Pavešić, Slavko, 1971. *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica Hrvatska, Zagreb.
11. Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.

7. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Ovaj rad opisuje načine izricanja posvojnosti u jeziku mladih na primjeru društvenih mreža. Posvojnost je gramatička kategorija kojom se izriče pripadnost ili vlasništvo, a u hrvatskome se jeziku razlikuju tri tipa: atributna, predikatna te vanjska posvojnost. Razgovorni je stil oblik svakodnevnice neformalne komunikacije, a pojavljuje se u usmenom i, rjeđe, u pismenom obliku. U radu je analizirana uporaba posvojnog pridjeva, posvojnog genitiva te posvojnih zamjenica na društvenim mrežama u komunikaciji među mladima. Rezultati analize u skladu su s očekivanjem, a hipoteza postavljena na početku ovoga završnoga rada potvrđena. Ovim se radom potiču nova zanimanja za istraživanjem i bavljenjem posvojnosti.

Ključne riječi: posvojnost; posvojni genitiv; posvojni pridjev; posvojne zamjenice; jezik mladih; hrvatski jezik

8. SUMMARY AND KEY WORDS

Syntactic characteristics of young people's language

This paper describes the ways of expressing possessiveness in the language of young people using the example of social networks. Possessive is a grammatical category that expresses belonging or ownership, and in the Croatian language there are three types: attributive, predicate and external possessive. Conversational style is a form of everyday informal communication, and it appears in oral and, less often, in written form. The paper analyzes the use of possessive adjectives, possessive genitives and possessive pronouns on social networks in communication among young people. The results of the analysis are in line with expectations, and the hypothesis set at the beginning of this final paper is confirmed. This work encourages new interests in research and dealing with possessions.

Key words: possessiveness; possessive genitive; possessive adjective; possessive pronouns; language of young people; Croatian language